

Mpr nr. A103067 - - Dato : 19161006

Forfatter:

Emnegruppe: Forhold vedr. landbrug

Tekst: Landbrug. Notat vedrørende antal købte og solgte grise i årene 1914-15 og 1915-16 samt svineæden.

Mpr nr. A103068 - - Dato : 19160907

Forfatter:

Emnegruppe: Forhold vedr. landbrug

Tekst: Brev fra sundhedsstyrelsen til justitsministeriet angående landbrugne på sindssygehospitalet i Middelfart og ved Århus. Det anbefales, at der knyttes en tilsynsmand til hospitalet ved Århus.

Mpr nr. A103069 - - Dato : 19160721

Forfatter:

Emnegruppe: Forhold vedr. landbrug

Tekst: Brev fra direktionen på sindssygehospitalet i Middelfart til justitsministeriet vedrørende landbruget ved hospitalet. Det anbefales, at landbruget opretholdes.

Mpr nr. A103070 - - Dato : 19160627

Forfatter: Lyndbye, kontorchef, formand for kommissionen af 1. marts 1915 Nielsen, A P korpsdyrlæge

Emnegruppe: Forhold vedr. landbrug

Tekst: Landbrug. Brev fra overlæge ved sindssygehospitalet ved Århus til kontorchef Lundbye, formand for kommissionen af 1. marts 1915. Det drejer sig hovedsageligt om prisen på madaffald. Hvis prisen i Viborg lægges til grund, får landbruget et underskud på 8000 kr. Overlægen motiverer sit særstandpunkt i kommissionen. Et følgebrev fra korpsdyrlæge A. P. Nielsen omhandler foderpenge til hesteholdets ernæring.

Mpr nr. A103071 - - Dato : 19160711

Forfatter: Hauch, forstander Asmildkloster landbrugsskole Lundbye, kontorchef, formand for kommissionen af 1. marts 1915

Emnegruppe: Forhold vedr. landbrug

Tekst: Landbrug. Brev fra Hauch, forstander på Asmildkloster landbrugsskole, til kontorchef Lundbye, formand for kommissionen af 1. marts 1915, angående de tønder man anvender til madaffald i Viborg og Århus. Tønderne er ikke lige store.

SE NEDENFOR

Emstratskouck.

19 ^{14/15}	untersetz	231	Quasi - Sept	- 236 -
19 ^{15/16}	-	147	-	- 165 -

19^{13/14} ter

Den Bij, koni Ingeprino op uuestek Soruadden,
 christerichu; fuoring uuew j gora, ad den
 er uutvouting, uuew j gora uutteilt Den koni.
 ekeu Emstratskouck nu pro Stadel er, g konari den
 wets Ryukus uue uutgeffert.

d: 11016.

AFSKRIFT.

2

SUNDHEDSSTYRELSEN.

København, den 7. September 1916.

Jr.Nr.1427
Br.Nr.2763.

Til

J u s t i t s m i n i s t e r i e t.

Ved at tilbagesende hoesfælgende, med Justitsministeriets Skrivelse af 18. f. M. - Jr.Nr.1916. 2922 - modtagne Sag (en Pakke Aktstykker) angaaende Landbruget ved Sindssygehospitalerne ved Middelfart og Aarhus skal Sundhedsstyrelsen bemærke, at naar Landbruget ved førstnævnte Hoospital - som det anføres - drives paa den af Kommissionen af 1. Marts 1915 foreslaede Maade og et rationelt Landbrugerselskab indføres, og naar, som det anbefales, en kyndig Landmand knyttes til sidstnævnte Hospitals Bedrift som ulønnet Tilsynsmand, finder Sundhedsstyrelsen ikke Anledning til at gøre nogen Bemærkning ved Sagen, men skal henstille, at denne paa ny forelægges Kommissionen af 1. Marts 1915.

I Sagens Behandling deltog Formanden, Næstformanden i Lægeraadet og Konsulent, Professor Christiansen.

P. S. V.

E. M. Hoff.

Anders Johansen.

Afskrift.

Sindssygehospitalet i Middelfart

D. XV. 47.

Direktionen.

Middelfart, den 21° Juli 1916.

Hermed 11 Bilag.

I Skrivelse af 26° Juni 1916 - Brev Nr. 10877 - har Justitsministeriet udbedt sig en Udtalelse fra Direktionen angaaende Kommissionen af 1° Marts 1915's Betænkning med Bilag, ialt 11 Aktstykker, om Hospitalets Landbrug, og idet Sagen (Journal 1916 Nr. 2292) tilbagesendes, skal Direktionen tillade sig at fremkomme med følgende Udtalelser.

Under Henvisning til Sagens Bilag Nr. 2, 3 og 5, hvori der er givet forskellige Oplysninger om det henværende Landbrug, fremgaar det, at hele Hospitalets Areal udgør ca. 36 ha, men heraf er kun ca. 1/6 eller ca. 5,5 ha under Plov, desuden har Hospitalet en Eng paa ca. 1,1 ha.

Her findes ikke Ladebygninger eller Stalde til Kvæg og Svin, saa egentlig Landbrug har Hospitalet aldrig drevet. Dyrkingen af Jorden foregaar paa den af Kommissionen foreslaaede Maade, idet der kun dyrkes Kartøfler, Havesager, Havre og Græs, som anvendes i Hospitalets egen Økonomi.

De forskellige Kulturer staar fuldtud paa Højde med Omegnens Landbrug, idet Jorden er i god Kultur og drives økonomisk og forsvarligt, men da der aldrig er fordret eller ført Regnskab specielt over Landbruget kan Overskudet ikke angives.

Hospitalets Landbrug kan ikke sammenlignes med Landbruget paa en Gaard, eftersom flere af Hospitalets Arealer er overskyggede af Løbølter (levende Hegn) og Alleer m.m., som desuden af Skønhedshensyn ikke bør fjernes; endvidere ligger Engen og en-

kelte Stykker Jord saa lavt, at det ved indtrædende Højvande i Lillebelt flere Gange i Løbet af Aaret staar under Vand, hvilket hæmmer Kulturerne. Med Hensyn til Arbejdet, da udføres det hovedsagelig af Patienter, som kun arbejder en kortere Tid om Dagen, og naar Vejret er daarligt, kommer de ikke ud paa Arbejde, hvorfor Arbejdet ofte ikke kan blive udført til de Tider, det skal udføres. Arbejdet maa nærmest betragtes som et Led i Kur- og Plejespørgsmaalet. Arbejdet kan derfor ikke sammenlignes med sund Arbejdskraft.

Trods ovenstaaende Ulemper og Vanskeligheder er Direktionen af den Formening, at Hospitalets saakaldte Landbrug er et rentabelt Foretagende, hvorfor den frøndeles vil drive Landbruget, som det nu drives, hvilket ogsaa er i Overensstemmelse med den af Kommissionen foreslaaede Ordning, og naar det omtalte Landbrugsregnskab indføres, vil dette sikkert advise et gunstigt Resultat, saa der ikke bliver Tale om Salg eller Bortforpagtning af Jorderne, hvilket Direktionen maa fraraade, da Patienternes og Hospitalets Tarv i mange forskellige Henseender vil komme til at lide derved.

P. D. V.
I Overlægens Fræver
Georg Neve.
fung. Overlæge.

Til

Justitsministeriet.

Afskrift

Fra Overlægen

ved

Sindssygehospitalet ved Aarhus

den 27^e Juni 1916.

Herr Kontorchef Lundbye,

Formand for Kommissionen af 1^e Marts

1915.

Ved Kommissionens sidste Møde maatte jeg vægre mig ved at tiltræde den Passus i Forslaget til Betænkning, hvori det udtales, at naar man lægger de Priser, der er betalte for Madaffald i Viborg til Grund, skønnes det, at de 12,69 ha. af Aarhusospitalets Jordtilliggende, der er under landbrugsmæssig Dyrkning, i Finansaaret 1913/14 har givet et Underskud af ca. 8000 Kr.

Det blev derefter aftalt, at jeg skulde motivere min Særstilling i en Skrivelse til Kommissionen. At denne Skrivelse først fremkommer nu, har sin Grund i, at jeg først har maattet indhente forskellige Oplysninger og navnlig undersøge, hvor meget der nu kan faas for Hospitalets Madaffald.

Paastanden om det omtalte Underskud paa ca. 8000 Kr. støttede sig jo til Forstander Hauchs Kritik af det af Hospitalsforvalter Lund til Kommissionens Udvalg givne Regnskab over Aarhusospitalets Landbrug i Finansaaret 1913/14. Der kunde efter min Mening gøres flere berettigede Indvendinger mod denne Kritik. Men jeg skal her holde mig til det vigtigste Punkt, der særlig nævnes i Betænkningen: Prisen paa Madaffald.

Den af Forvalter Lund opgivne Pris støttede sig til Oplysninger fra Steder i Aarhus, hvor der solgtes ret betydelige Mængder Madaffald. Jeg tvivlede imidlertid ikke om, at det kunde lykkes at udbringe Hospitalets Affald til mere end 1,25 pr. Td.

Men efter at have talt med dygtige Landmænd om Sagen følte jeg mig overbevist om, at ingen vilde kunne staa sig ved at give 7,31 for Td. af Aarhusospitalets Madaffald. Denne min Overbevisning har ved de senere indhentede Oplysninger vundet i Styrke.

Der er, ved Bekendtgørelser i Bladene, indhentet Tilbud paa Overtagelsen af Hospitalets Madaffald. Der er kun indkommet to Tilbud. En Gaardejer i Skejby byder 2 Kr. pr. Hektoliter, hvilket svarer til ca. 2,80 pr. Td. 2 af Hospitalets Funktionærer, der holder Svin udenfor Hospitalet, tilbyder 50 Øre pr. Hektoliter af Kartoffelskræl og Grøntsager, 3 Kr. pr. hl. af det øvrige Madaffald. Da Kartoffelskræl og Grøntsager efter Rumfang udgør en ret betydelig Del af Madaffaldet, kan det sidste Tilbud næppe regnes højere end til 3 Kr. 50 Øre pr. Td. Regner man med denne Pris, kommer man til det Resultat, at Aarhusospitalet nu vilde kunne faa ca. 4610 Kr. for 1317 Tdr. Madaffald. Kornpriserne er som bekendt meget højere nu, end de var i 1913/14, og det maa derfor antages, at Madaffald som Svinesæde har en noget større Verdi nu end den Gang. Derved blev det endnu vanskeligere at forstaa, at Forstander Hauch i sin Kritik betragtede det som givet, at Aarhusospitalet i 1913/14 kunde have faaet dobbelt saa meget for Td. af sit Madaffald, som der nu bydes for det.

Da jeg ikke kunde nære nogen Tvivl om, at man ved Viborghospitalet lige som ved Aarhusospitalet ved Bæspisningens Ordning bestrebte sig for at gøre Svinesæden saa lidt verdifuld som mulig, kunde jeg ikke søge Forklaringen af den høje Pris, der i Viborgeggen blev givet for Svinesæde, deri, at Viborghospitalets Madaffald var særlig verdifuldt. Der var da ingen anden Forklaring at finde, end at Viborghospitalets Tønder, i hvilke der maalttes Madaffald, maatte være større end de, der benyttes i Aarhusospitalet.

Aarhus-hospitalet maaler sit Madaffald i Korntønder a 14⁴ Potter, hvad der blev oplyst for Kommissionens Udvalg af Hospitalsforvalter Lund. Hvis Forstander Hauch havde undersøgt Forholdene for Viborghospitalets Vedkommende, vilde han have opdaget, at Madaffaldet der sælges efter Petroleumstønder. En Korntønde er som bekendt 144 Potter, en Petroleumstønde

tønde maaler efter sagkyndiges Meddelelse noget over 210 Potter.

Den Fejlregning i Aarhushospitalets Disfavor, der fremkommer ved at regne Viborghospitalets Petroleumstønder for Korntønder, beløber sig til 2634 Kr. Viborghospitalet faar ikke 7,31 Kr., men ca. 5 Kr., for Tønden af sit Madaffald, naar man regner med Korntønder, ligesom i Aarhushospitalet.

Jeg maa altsaa fastholde min Protest imod den Paastand, at man ved at lægge den af Viborghospitalet opnaaede Pris for Madaffald til Grund kan skønne, at Aarhushospitalets Avlsvesen giver et Under-skud af ca. 8000 Kr.

Men jeg maa tillade mig yderligere at bemærke, at det ikke forekommer mig billigt at lægge Viborghospitalets Pris til Grund for Beregningen af, hvad Aarhushospitalet burde have beregnet sit Madaffald til.

Oplysninger fra andre Hospitaler viser, at Priserne der er langt lavere end den Viborgske. Sindssygehospitalet ved Middelfart fik i 1913/14 4320 Kr. for sit Madaffald. Efter Hospitalsforvalter Tilliges skonsomme Beregning var Mængden 1000 a 1200 Tdr. Regnes derfor at faa Prisen saa høj som muligt - med 1000 Tdr., bliver Prisen 4,30 pr. Td. Men da Madaffaldet i Middelfarthospitalet lige som i Viborg maales i Petroleumstønder, bliver Prisen pr. Korntønde lidt mindre end 3 Kr.

Sindssygehospitalet ved Vordingborg solgte i 1913/14 59 Tdr. Madaffald til 3 Kr. pr. Td. Da her er Tale om Kultønder, der forholder sig til Korntønder omtrent som 17 til 14, bliver Prisen lidt mindre end 2,50 pr. Td.

Gennemsnitsprisen for Madaffald ved de tre Hospitaler (i Viborg ved Middelfart og ved Vordingborg) bliver saaledes 3,50, medens Viborg-prisen er 5 Kr.

Hospitalerne ved Middelfart og Vordingborg fik i 1913/14 lidt mindre for deres Madaffald, end Aarhushospitalet i dette Øjeblik kunde opnaa. Viborghospitalets høje Pris - ca. 5 Kr. pr. Korntønde - maa bero paa særlige Forhold, som det formentlig er ubilligt at forlange, at

Aarhus hospitalet skal bringe til Veje.

Jeg skal som sagt ikke gaa nærmere ind paa Kritiken af Hospitalforvalter Lunds Regnskab, jeg har kun villet motivere, hvorfor jeg ikke kunde underskrive Betænkningen uden Forbehold.

Jeg mener dog at skyldes Forvalter Lund at vedlægge en Erklæring fra Korpsdyrlæge Nielsen i Aarhus, der finder, at det er lavt regnet, naar Foder til stærkt arbejdende Heste sættes til 2 Kr. om Dagen. Uden at tiltro mig nogen Sagskundskab paa dette Omraade og jeg ikke tilbageholde den Betragtning, at Hospitalets Korseste efter 10 Aars strengt Arbejde ikke vilde have været i saa god Stand og haft saa god Udsigt til at holde nogle Aar endnu, hvis der var sparet paa Foder og at det selvfølgelig vilde have været en meget daarlig Økonomi at gøre dette.

Arbødigst

F. H a l l a g e r

Afskrift.

Paa given Foranledning ved, at Herr Forvalter Lund i et af ham for Aaret 1913/14 aflagt skønsmæssigt Regnskab over Avlsvæsenet paa Aarhus Sindssygehospital og ved dette har opført Fodring af 4 Heste til 1 Kr. 25 Øre pr. Dag, og at dette er bleven kritiseret som værende 300 Kr. for meget, skal jeg, der har været Hospitalets Dyrlæge i 10 Aar og kender Heste- og Kreaturbestanden indgaaende udtale, at den af Herr Forvalter Lund opførte Pris til Foder maa betragtes som ansat for lavt.

Gennem flere Aars Erfaring og f.Eks. ved Behandling af Voldgifts-sager har Kravet om Foderpenge til Heste af almindelig Størrelse aldrig været under 2 Kr. pr. Dag, men ofte 2,50 eller 3 Kr. Med Hensik paa Foderstofferne Værdi i de sidste 3 Aar kan man umuligt regne Foderrationen til saa store Heste, som Hospitalets, og af hvilke der til Tider gøres stærkt Brug til mindre end 2 Kr., hvilken Pris jeg yderligere maa betegne at være lavt ansat.

Aarhus, den 10^e Juni 1916.

A.P. Nielsen
Korpsdyrlæge.

Afskrift.

4

Asmildkloster Landbrugsskole

den 11^e Juli 1916.

Hr. Kontorchef Lundbye.

R. af Dbg.

I Anledning af Overlæge Hallagers Skrivelse af 27^e Juni 1916 vedrørende Landbruget paa Hospitalet i Aarhus, skal jeg bemærke følgende :

Det viser sig, at Overlæge Hallager har Ret i, at Aarhushospitalet er bleven forurettet ved den Sammenligning, jeg har foretaget mellem Svinædens Værdi i Viborg og Aarhus.

Forholdet er det, at jeg ikke har været opmærksom paa den Rumfangsforskel, der er mellem en Olietønde og en Korntønde.

Efter Forvalter Berresens Opgivelse rummer de i Viborg anvendte Olietønder i Gennemsnit højst 200 Potter o. 2 hl., der er isvrigt nogle faa Liters Forskel paa Tønderne.

Ved Hospitalet i Aarhus maales Svinæden ikke i Td. men derimod i hl., og efter Forvalter Lunds Opgivelse havde Aarhus i 1913/14 1844 hl. Svinæde, hvilket svarer til 922 Olietønder af den Størrelse, som anvendes i Viborg. Hospitalet i Viborg havde i 1913/14 555 Td. Svinæde, der solgtes til 7 Kr. 31 Øre pr. Td.

Saafrømt Svinæden i Aarhus har haft samme Værdi som i Viborg, repræsenterer det et Beløb af $922 \times 7 \text{ Kr. } 31 \text{ Øre} = 6739 \text{ Kr.}$

I den af mig tidligere udførte sammenlignende Beregning, er jeg gaaet ud fra, at Svinæden i Aarhus havde en Værdi af 9219 Kr. I disse Beregninger er Aarhushospitalet altsaa bleven forurettet med et Beløb paa 2480 Kr. Det anslaaede Underskud for Aarhushospitalets Land-

brug i 1913/14 bliver altsaa ikke ca. 8000 Kr. men ca. 5500 Kr.

Selv om det her omhandlede Spørgsmaal i og for sig ikke berører Realiteterne vedrørende Ordningen af Landbrugsforholdene paa Statens Sindssygehospitalet, maa jeg dog ønske - saafremt Betænkningen er indsendt - at Ministeriet gøres bekendt med, at det for Aarhusospitalet anslaaede Underskud bør formindskes med ca. 2500 Kr.

Jeg kan tænke mig, at man tilskrev Ministeriet omtrent saaledes:

I den af Kommissionen af 1° Marts 1915 indsendte Betænkning over Sindssygehospitalernes Avlsbrug er det eksempelvis nævnt, at Aarhusospitalet 1913/14 havde et Underskud paa 8000 Kr. Paa Grundlag af Oplysninger som Overlæge Hallager har fremskaffet, viser det sig, at den af Forstander Hauch foretagne sammenlignende Beregning mellem Svi-nens Værdi i Viborg og Aarhus - paa Grund af en Misforstaaelse - stiller Aarhusospitalets Regnskab ca. 2500 Kr. ugunstigere end Tilfældet er, saaledes at Aarhusospitalets anslaaede Underskud 1913/14 bliver ca. 5500 Kr. og ikke som tidligere anført ca. 8000 Kr.

Man skal tilføje, at Forslaget om den fremtidige Ordning af Hospitalernes Landbrug i ingen Henseende paavirkes af det her anførte Forhold.

Arbødigst

H. Hauch.